

Metafórák Mari Mahr kiállításán

PALOTAI JÁNOS

Ritkán találkozok az irodalom a fényképpel olyan formában, hogy fotók hatására szülessenek versek. A Mai Manó Ház-beli Mari Mahr-tárlaton („Ketten”)¹ erre lehetett példákat látni, Jenny Bornholdt és Gregory O’ Brien versei révén.

Az avantgard hőskorában már megjelentek ugyan a képversek, a hagyományos tipográfia tagadásaként, de most nem erről, nem illusztrációkról volt szó; hanem metaforákról, amik helyettesítik a hiányzó igazit, nem mondva le annak megtalálásáról. Mari Mahr fotói is valakinek a hiányát mutatják s a versek is. Mintha az Orfeusz-legenda kifordított változata jelenne meg: Euridiké, a szerelmes nő „keresi” Orfeuszt: az 2008-ban elhunyt Graham Percy grafikust, tipográfust és illusztrátort, aki 35 évig volt párja a mindennapokban és a „művész létben”. Rá utalnak az eszközei, a közös utazásaik helyszínei a művészet és a szerelem Örök Városában, az új keletű mítosz helyén, Párizsban. Percy személyes gyökereit, motívumait keresik Edinburghban, ahol „kővé vált” a múlt. A hiányzó személy „pótlása” számos formában jelenik meg, az utalásoktól a szimbólumokig. A párizsi képeken a színes ceruzák, ecsetek, tollak magukon hordozzák a jegyet, a használójukat nem is lehet látni. Konkrétabbak a kiegészítő makett lábánál **(3. kép)**, mert az általánosabb, a sétákra utal, az aszfaltba vésett számok pedig az időt jelzik. A kerek asztal körüli üres székek a hiányt mutatják. **(8. kép)** A számok az edinburghi sorozatban is feltűnnek, de ott fontosabbak a tárgyak: zárt ablakon kopogató (kő?) kézfej, szobrok, lépcsők, nyitott könyv, órák. „Beszédesebb képek”, de esetünkben többről, másról van szó. A direkt utalások – az **1. képen** az emberi kéz 29 csontja – mellett itt áttételesebb jelek lesznek: zárt ablak – „E világ külső héján/kopogtattunk/és végül/beengedést nyertünk” – a költő, Greg O’ Brien szabadabb asszociációi okán.

Továbbá a lukas kör alakú tárgy alapján: **(E. 2. kép)** metafora lett a fényképezőgép, „az óráé, amennyiben az időt mérte. Lát-hatatlan mutatóival és óraszerű arcával.” Egyetlen képen sem látni fotó-apparátust, ami a versben volt szálloda is, ahol ottlétük időtartamáról „tárgyaltak”. A formai hasonlóság alapján lesz több jelöltje a körnek, ami jellé válik, de az analógián túl is kapcsolatban van a tárggyal, illetve az emlékezettel, indexként működik a költő számára. Szabad asszociációként ide sorolja az asztalt, a kápolnát, a medencét és benne a tengert, de a csellót is. A hangszer motívuma visszatér a nyitott könyvnél, „A gitározáshoz való hozzá nem értés különböző fokozatai” címmel jelölve **(E. 5.)**, ami szintén lehet a művész, a költő (Orfeusz) jelölése. Az óra hasonlat is visszatér, nemcsak, ahol látható – „az

együtt töltött időt mérte,” „a legjobb időket őrizte” **(E. 8.)** – de ott is, ahol csak táncoló lábak láthatók: „a múlt idő karja, lábaként”, „egy kerek kertre néz, amelyben körbejárunk” **(E. 3.)**.

Ezek a költemények reflektálnak arra a felfogásra, hogy a versnek az az értelme, amit a költő ad neki. Felvetődik (M)eny nyiben alárendeltje, „fordítása” a képnek. Nézzük az ismert, többjelentésű szót ezekben a kontextusokban: a virág képe a fotón **(E. 7.)**, és a nyelvben: „Azon a reggelen, amikor rohantam/hogy üdvözöljelek,/egy kivételesen pompás virág díszelgett/rajtam...”. Ezután a klarinétos („Orfeusz”) majd kitér az asszociációs mező időben: „sűrű évszázad volt” – és térben: útvonalakkal, óceáni, vasúti utazásokkal, fel nem épített házzal, nyugtalan, lakatlan várossal. O’ Brien az utóbbi szóval a látott házra, házakra utalhat. A reprezentációs gondolkodás a nyelvet mint kifejezést a belső külsővé válásaként, eszközként kezeli, a meditációra indító képek, szövegek viszont a külsővé váltat fordíthatják belsővé.

A képek zártak, inkább a befejezetlen múlt felé nyitottak, ezt erősítik a fotókon az utcakövekre írt dátumok: kettős időpontra utalnak a felvétellel együtt. Az expozíció (jelen)ideje megfelelhet a versírás idejével. (A párizsi fotók 2002–2007 között készültek, az edinburghiak 2005–2007 között.)

A versek mutatója, „indexe” a jelenben megjelenő jövő, a múlt csak annyiban, amennyiben „jelen” van: „A haldoklók/az élők őrzői, egyik/a másik helyében, s viszont. Mi velük/vagyunk, ahogy ők/velünk vannak, sétálunk.” **(E. 6. kép)**; „semmi/nem él túl téged/te élsz/tovább.” **(E. 4.)**; „ketten sétálunk/egy városban, ahol az egyik/még sosem járt.” **(E. 8)** (Greg O’ Brien: Ketten Edinburghban)

„Felhős a ma/és rossz sorrendben/követik egymást a számok./Néha úgy tűnik,/elszökött/a szín. De te itt vagy/és a kabátod/kék.” **(5. párizsi képhez)** „A változó idő/ tart össze bennünket/életünkben./ Újra és újra eljön/az alkalom, s szerelem/terít be mindent.” **(3. párizsi képhez)** (Jenny Bornholdt: Ketten Párizsban)

O’ Brien verseiben több a vizuális, a képi elem – ablak, kéz, könyv, óra, virág, szobrok –, mint Bornholdt soraiban, melyek meditatívabbak. Az új-zélandi költőházaspár Mahr és Percy barátai. Költeményeik metaforák, mivel a látható és a láthatatlan kapcsolatára szolgálnak. A fényképezőgépre utalás pedig a valós és az átvitt különbségét reprezentálja, lásd O’ Brien versét az edinburghi **2. képhez**. A reprezentáló és a meditatív gondolkodás – ez utóbbi nála is felfedezhető, miként az előbbi Bornholdtnál is – közti „ellentét” hozza létre a metaforát. Ami prezentálja a tárgyát s azt a módot is, ahogyan azt prezentálja. (A. Danto) Ez a mód metanyelvi kísérletnek vehető, a kép verbális

M0-ás híd, Nagytétény, 2015

Ártéri erdő, Hárosi-öböl, 2013

Erőmű-tó, Bicske, 2014

nyelvre „fordításának”. Egyfelől a költészet a „legtávolosabb pillantást” ébresztve a szót „visszavezeti lényegének eredetébe”, lehetővé teszi, hogy „megjelenhessék a világ”. (M. Heidegger) Másfelől a nyelvben alkalmazott „fényképezőgép” metaforát eltérő, ellentétes gondolatsíkra is lehet terelni, a helyettesítés mechanizmusai működhethetnek félrevezető tünetként is.

A prezentálás formája azokkal a jelentésekkel, asszociációkkal bírhat, rendelkezik, melyek a korszak kulturális keretében tartoznak. A fotóművész „életútja a kultúrák sokféleségében telik – írja a kiállítás kurátora, Csizék Gabriella –, képeiben a dél-amerikai mágikus realizmus a kelet- és nyugat-európai valóság alkotóelemeivel forr eggyé, ötvözve rejtélyekkel teli magán-világával.” Mari Mahr ezt így fogalmazta meg: „Két ország között élek,

négy állampolgárságom van, mivel azonban a szüleim magyarok voltak, s magam is itt éltem életem legfontosabb időszakában, nyolctól harminckét éves koromig, természetes számomra ennek vállalása.”² Szimbólumrendszeréhez hozzátehető, hogy a művészet gyakran az élet metaforája, a művészet segítségével kilépünk saját magunkból, a metaforikus átalakulás tárgyai mi magunk vagyunk.

Metaforának tekinthetők e sorozatok, a tárlat és Mari Mahr is. Fotói (számára) élő kapcsolatairól szólnak.

A verseket Boronyák Vivien fordította

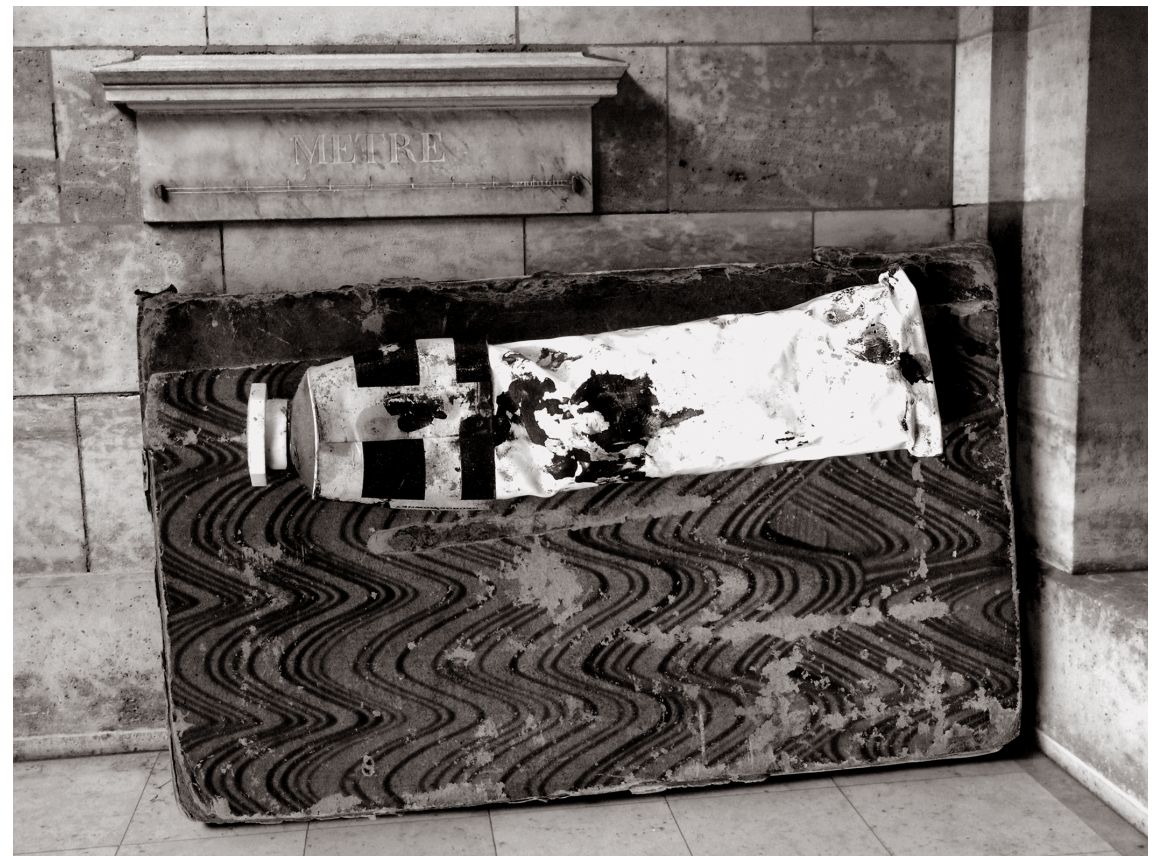
Jegyzetek

¹ 2015. 11. 13. – 2016. 01. 3.

² Kincses Károly: Fotográfusok – Made in Hungary. Magyar Fotográfiai Múzeum, 1998.

Paris Walk, 1.

Paris Walk, 2.

Paris Walk, 3.

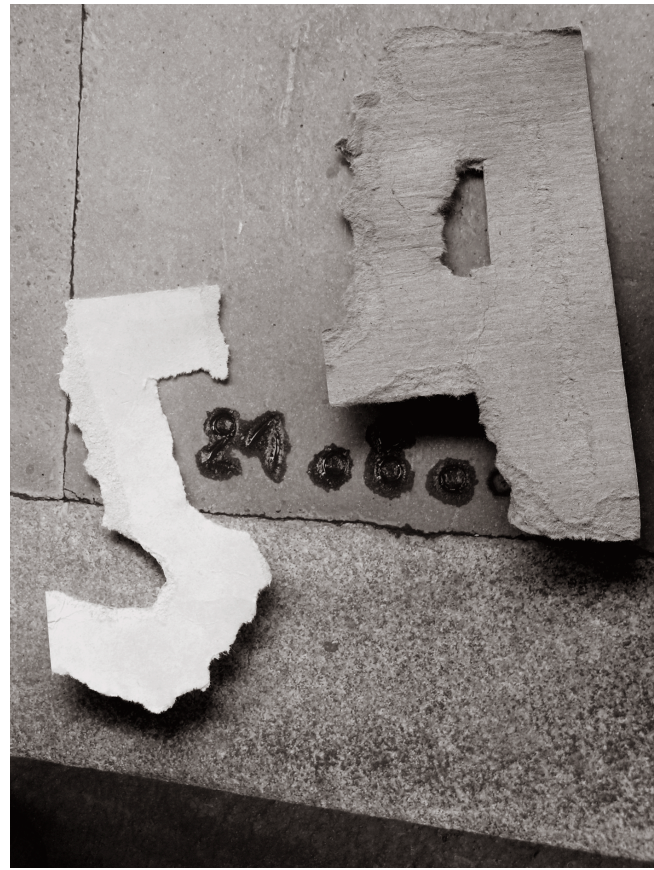
Paris Walk, 4.

www.fotomuveszet.net *Klikkeljen rá!*

Paris Walk, 5.

Paris Walk, 6.

Paris Walk, 8.

Paris Walk, 7.

Edinburgh Walk, 1.

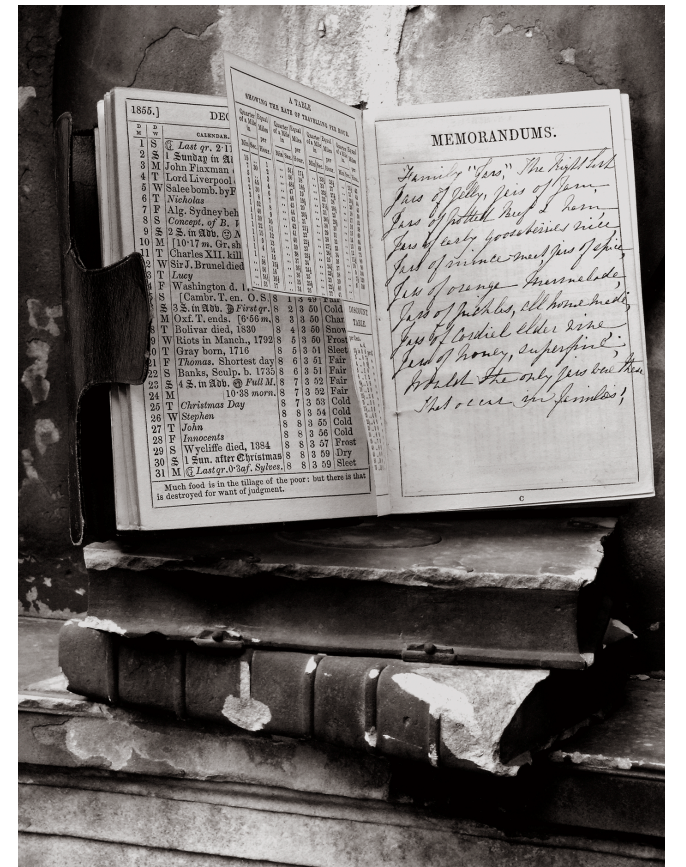
Edinburgh Walk, 2.

Edinburgh Walk, 3.

Edinburgh Walk, 4.

Edinburgh Walk, 5.

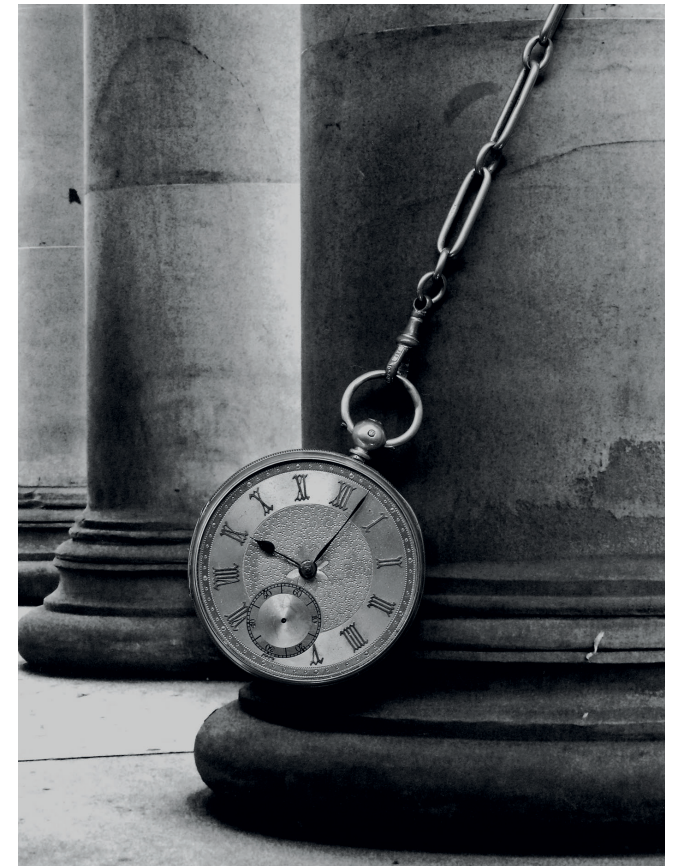

Edinburgh Walk, 6.

Edinburgh Walk, 7.

Edinburgh Walk, 8.